

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

XXI століття висуває нові вимоги щодо цілей, завдань, структури та змісту дошкільної освіти, що пов'язані з сучасними світовими глобалізаційними процесами, зміною світоглядної позиції та ціннісних орієнтацій, прагненням України інтегруватися до європейського соціально-гуманітарного та адміністративного простору.

Дошкільна освіта нині перебуває у стадії оновлення і відновлення. До неї підвищилася увага держави, вона викликає стійкий інтерес громадськості.

Сьогодення від нас вимагає створення належних умов для функціонування, збереження та розширення мережі дошкільних навчальних закладів, піднесення на якісно новий рівень соціального статусу педагога.

Реалізація державних пріоритетів у галузі дошкільної освіти можлива за умови модернізації діяльності усіх підрозділів галузі, адже реальний доступ до освітніх послуг дошкільникам сьогодні забезпечується через функціонування традиційних та спеціальних дошкільних навчальних закладів, навчально-виховних комплексів, Центрів розвитку дитини, соціально-педагогічний патронат, групи короткотривалого перебування при загальноосвітніх навчальних закладах, заняття з батьками в умовах сім'ї та ін.

Модернізувати зміст дошкільної освіти – означає удосконалити його, змінивши відповідно до вимог часу, не зачіпаючи основ, сталих і таких, що не виправдали положень, збагативши їх новими, прогресивними ідеями. Зростання свідомості освітян, об'єктивна необхідність оновлення принципів, гуманізації цілей і завдань дошкільної освіти, оптимізації життя сучасної дитини відповідно до демократичних засад українського суспільства.

Організація освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2016/2017 навчальному році здійснюється відповідно до Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базового компонента дошкільної освіти (2012 р.), Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Положення про дошкільний навчальний заклад (затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12.03.2003 № 305), нового Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів (затверджений наказом Міністерства охорони

Основні завдання та зміст навчально-виховного процесу дошкільних навчальних закладів у 2016/2017 навчальному році викладено у Інструктивно-методичних рекомендаціях «Про організацію освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2016/2017 навчальному році» (лист МОН України від 16.06.2016 № 1/9-315).

Зміст освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі реалізується відповідно до вимог чинних програм розвитку, виховання і навчання дітей, у тому числі з особливими освітніми потребами. Так, відомі комплексні програми «Дитина», «Дитина в дошкільні роки» у 2016/2017 навчальному році запроваджуються лише у новій редакції 2015 року, а комплексні програми «Українське дошкілля», «Впевнений старт» і парціальні програми «Граючись вчимося. Англійська мова» (авт. – Гунько С., Гусак Л., Лещенко З.), «Радість творчості» (авт. – Борщ Р.М., Самойлик Д.В.) зберігають чинність лише на цей навчальний рік з огляду на завершення терміну дії раніше наданих грифів.

Інформація про навчальну літературу, рекомендовану Міністерством освіти і науки України для використання в освітньому процесі дошкільних навчальних закладів, подається у переліку, який щорічно оновлюється та розміщується на офіційному сайті Міністерства (www.mon.gov.ua).

За педагогічними колективами дошкільних навчальних закладів зберігається право вибору освітніх програм: комплексної як основної та додаткових парціальних для поглибленої освітньої роботи за певними профілями. При цьому в одному дошкільному закладі можуть одночасно функціонувати кілька комплексних та парціальних програм з певних напрямів освітньої роботи. Вибір програм на навчальний рік обговорюється і затверджується педагогічною радою закладу.

Пріоритетні змістові напрями освітнього процесу у дошкільних навчальних закладах на 2016/2017 навчальний рік визначаються з урахуванням потреб сьогодення у посиленні складових соціально-морального, емоційно-ціннісного розвитку дітей, покращення їхнього фізичного, психічного здоров'я упродовж дошкільного дитинства. Пріоритети, проголошені у минулому навчальному році, зберігають

актуальність і нині з метою налагодження в дошкільних закладах послідовних систем роботи, спрямованих на їх реалізацію.

Просимо звернути увагу на ключові пріоритети змістового наповнення освітнього процесу у новому навчальному році:

1. національно-патріотичне виховання;
2. економічне виховання;
3. формування у вихованців навичок спілкування і ефективної взаємодії з іншими дітьми, дорослими людьми;
4. музичне виховання;
5. серед засобів освітнього впливу на дитячу особистість – творча гра (сюжетно-рольова, конструкторсько-будівельна, театралізація, драматизація), а також художня література (фольклор, авторські твори) і робота з дитячою книжкою.

Колектив закладу також може проектувати свою діяльність на новий навчальний рік із опорою на запропоновані вище орієнтири та доповнювати актуальними пріоритетами для свого дошкільного закладу.

1. З метою якісної організації національно-патріотичного виховання у 2016/2017 навчальному році необхідно орієнтуватись на інструктивно-методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України від 25.07.2016 № 1/9-396 «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах» інших документів, що унормовують діяльність закладів освіти.

Відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти сумарний кінцевий показник набутих дитиною життєвих компетенцій у контексті національно-патріотичного спрямування передбачає, що дитина 6(7)-річного віку має:

➤ усвідомлювати, що прізвище та ім'я по батькові вказують на її належність до роду, своєї родини, її традицій і звичаїв; орієнтуватися у своїх чеснотах і вадах, виявляти самоповагу, елементарну гідність; прагнути утвердитись у своїх моральних якостях, виявляти впевненість у своїх можливостях (освітня лінія «Особистість дитини»);

➤ виявляти інтерес до спільних родинних справ, свят, зустрічей, фото- та фільмотек тощо; брати участь у складанні історії роду, веденні родовідного дерева (освітня лінія «Дитина в соціумі: Родина»);

➤ бути відкритою для контактів з людьми різного віку, статі, національності, соціального статусу; орієнтуватися в тому, що кожна країна має свою територію, на якій проживають люди з різним кольором шкіри, волосся тощо, і мають свою культуру, звичаї, мову (освітня лінія «Дитина в соціумі: Люди»);

➤ мати сформоване уявлення про традиційне українське житло; цінувати сімейні реліквії, отримані в спадщину; виявляти готовність брати участь у суспільно значущій діяльності спільно з дорослими та іншими дітьми, отримувати задоволення від колективної праці; вміти визначити мету, завдання, спрогнозувати кінцевий результат, спланувати послідовність дій, узгодити власні дії з діями партнерів (освітня лінія «Дитина у світі культури: Предметний світ»);

➤ виявляти власне ціннісне ставлення до народних мистецьких традицій, фольклору; вирізняти українське декоративно-прикладне мистецтво, своєрідність українських пісенних жанрів, музично-танцювальних; виокремлювати жанри народного, класичного і сучасного вітчизняного та світового мистецтва (освітня лінія «Дитина у світі культури: Світ мистецтва»);

➤ використовувати власний досвід для створення ігрових задумів; реалізовувати в них свої пізнавальні, соціальні, моральні, естетичні потреби; у власній грі відтворювати знання та моральні уявлення, задовольняти інтерес до довколишнього, творчо відображати діяльність, взаємини дорослих, реальні та уявлювані події, ситуації; активно відтворювати свої життєві враження у рольовій грі, використовуючи виразні засоби (освітня лінія «Гра дитини»);

➤ розуміти, що в Україні українська мова є державною; розрізняти близькі, але неоднакові звуки рідної та української мов; розпізнавати нові звуки; правильно і чітко вимовляти всі звуки української мови та наголошувати слова відповідно до орфоепічних норм української мови; слухати і розуміти мовлення дорослих, казки, оповідання, вірші, запам'ятовувати їх; володіти діалогічним мовленням; переказувати невеличкі тексти та казки, складати різні типи розповідей як за зразком вихователя, так і самостійно; спілкуватися українською мовою залежно від ситуації (освітня лінія «Мовлення дитини»).

Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу здійснюється через різні складові організації діяльності закладу, окреслюється у його річному

плані роботи, перспективних і календарних планах освітньої роботи в різних вікових групах і охоплює всіх учасників освітнього процесу. В освітній діяльності дошкільного навчального закладу з цього напрямку враховуються особливості національного складу вихованців, їхніх родин і співробітників закладу, наявність дітей із родин вимушених переселенців із Донецької, Луганської областей і АР Крим, а також біженців з інших країн, де відбуваються військові конфлікти.

Основними умовами ефективної реалізації завдань з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку в дошкільному навчальному закладі є такі:

- організація розвивального середовища (природного, соціального, предметно-культурного);
- належне програмно-методичне забезпечення освітнього процесу (необхідними програмами, навчально-методичною, художньою літературою, методичними розробками тощо);
- інтегрування в освітньому процесі різних форм роботи з дітьми, методів, засобів педагогічного впливу, видів дитячої діяльності; систематичне вивчення стану освітньої роботи, її результативності;
- оптимізація методичної роботи з кадрами, в тому числі із застосуванням сучасних засобів інформування з професійних питань, використанням інтерактивних форм підвищення фахової майстерності педагогів закладу;
- зв'язок з іншими навчальними закладами, науковими установами, музеями, громадськими, волонтерськими організаціями тощо;
- співпраця з батьками вихованців у питаннях психолого-педагогічної просвіти, залучення до участі в освітньому процесі дошкільного закладу;
- своєчасна і дієва допомога з боку управлінських, методичних служб різних рівнів.

Розвивальне середовище дошкільного навчального закладу (територія, приміщення закладу, груп) організовується відповідно віковим особливостям дітей раннього і дошкільного віку згідно з вимогами комплексних і парціальних програм, що обираються педагогічним колективом для використання в освітньому процесі.

Доречно передбачити народознавчу спрямованість в облаштуванні території та приміщень закладу. При цьому важливо дотримуватися принципів дошкільної дидактики, забезпечувати динамічність і змінність, можливість трансформації таких місць

відповідно до сезонів, вікових можливостей та інтересів вихованців, мети проведення заходів, а також враховувати регіональні, місцеві особливості природного, соціального, предметно-культурного оточення. Через правильно організоване розвивальне середовище забезпечуються можливості для ознайомлення дітей з державними і народними символами і оберегами, загальноукраїнськими і місцевими традиціями, побутом, мистецтвом, основними природними зонами України (ліс, лісостеп, степ, гори), різноманітністю рослинного й тваринного світу та ін. Наприклад, можливе облаштування на території або в приміщенні фрагментів ландшафтів і природних зон (куточок лісу, поля, степу та ін.), штучних споруд для проведення різних дійств, свят, розваг (гірка з рослинами Карпат, декоративні криниця, хатка з гніздом лелек та ін.), «світлиці» або міні-музею для організації тематичних занять з дітьми, театралізованих вистав, майстер-класів тощо. Домірності і виваженості потребує оформлення у групових приміщеннях «куточків» національно-патріотичного виховання із уміщеними там відповідно віку дітей, вимогам програм зразками символів і оберегів, народних іграшок, національного одягу, посуду, інших виробів народних майстрів, народних музичних інструментів, збірники літературного фольклору та ін. Наповнення і художнє оздоблення таких осередків є більш мобільним порівняно з іншими, а тому повинні періодично переглядатися і частково змінюватися відповідно до тематичного планування роботи з національно-патріотичного виховання у конкретній групі, щоб зберігати привабливість для дітей, бути дієвими.

Програмно-методичне забезпечення освітнього процесу має задовольняти потреби педагогів щодо здійснення особистісно орієнтованого, інтегрованого, діяльнісного та інших сучасних підходів до організації психолого-педагогічної взаємодії дорослих з дітьми. Система завдань і змісту освітньої роботи з національно-патріотичного виховання знайшла відображення у кожній із чинних комплексних програм розвитку, виховання і навчання дітей та деталізована й конкретизована у парціальній програмі з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку **«Україна – моя Батьківщина»** автори – Кичата І.І., Каплуновська О.М., Палець Ю.М., видавництво «Мандрівець», 2016 р.

Інтегрування в освітньому процесі різних форм роботи з дітьми, методів, засобів педагогічного впливу, видів дитячої діяльності

сприяє виробленню у дошкільників цілісної системи уявлень і елементарних понять про загальнолюдські й національні морально-духовні цінності, а також формуванню змалку національної самосвідомості, патріотичних почуттів. Оскільки основою національно-патріотичного виховання дошкільників є виховання через емоції і дії з метою формування системи цінностей і практичного досвіду, важливо поєднувати різні форми організації дитячої життєдіяльності для ширшого залучення вихованців до різноманітних видів активності.

З метою підвищення якості освітнього процесу здійснюється систематичне вивчення стану роботи з питань національно-патріотичного виховання у цілісному процесі організації їхньої життєдіяльності (комплексне, тематичне, вибіркове) та її результативності. При цьому чітко визначаються питання для вивчення і аналізу, терміни, форми підведення підсумків, відповідальні тощо. Результати такого вивчення обов'язково враховуються у подальшому плануванні роботи закладу, за необхідності вносяться зміни й доповнення до поточного річного плану, корективи до перспективного і календарного планування освітньої роботи з дітьми у різних вікових групах.

Для оптимізації методичної роботи з кадрами, зокрема, підвищення фахового рівня педагогічних кадрів, виявлення, підтримки, апробації й поширення педагогічного досвіду з національно-патріотичного виховання, застосовуються різноманітні форми організації методичної роботи у дошкільному навчальному закладі. Наприклад, загальноприйняті: конференції, семінари, семінари-практикуми, засідання за «круглим столом», дискусії, відкриті покази різних видів організованої та самостійної діяльності дітей (навчально-пізнавальної, образотворчої, ігрової, театралізованої, рухової та ін.) і взаємовідвідування фрагментів освітнього процесу, обговорення новинок психолого-педагогічної літератури, індивідуальні і колективні консультації, школи перспективного педагогічного досвіду та ін. Удосконаленню професійної кваліфікації, підвищенню рівня компетентності, активізації творчості педагогів сприяє залучення їх до нетрадиційних форм організації методичної роботи: майстер-класів, педагогічних клубів, творчих лабораторій, методичних «посиденьок», педагогічних «акваріумів» і квестів, «ярмарків» педагогічних ідей, ділових ігор тощо У методичній роботі дошкільного навчального закладу

доцільно передбачити як підготовку педагогів до загального ознайомлення дітей з державними символами, природою України, історією, культурою, традиціями і звичаями українського народу, особливостями мов і культур тих етносів, діти-представники яких відвідують дошкільний заклад, так і опанування педагогами основ народної педагогіки поряд із сучасними підходами до розвитку, виховання і навчання дітей та організації взаємодії з батьками вихованців у полікультурному середовищі.

Зв'язок з іншими навчальними закладами, науковими установами, музеями, громадськими, волонтерськими організаціями окреслюється у річному плані роботи згідно з напрямками, завданнями діяльності дошкільного навчального закладу. Зокрема, це проведення спільних методичних заходів з педагогічними колективами інших дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, вищих навчальних закладів, закладів післядипломної педагогічної освіти (науково-практичні конференції, семінари, майстер-класи), апробація педагогічних технологій, наукова експертиза педагогічних інновацій, узагальненого психолого-педагогічного досвіду тощо). Доречним є також домірне віку дітей залучення їх до участі у громадських екологічних, благодійних волонтерських акціях, наприклад, з метою допомоги і підтримки важко хворої дитини, пораненого бійця, дітей-сиріт чи із родин вимушених переселенців, літніх людей та ін. (виготовлення і адресна передача листівок, сувенірних поробок, збір іграшок тощо), благоустрою території дошкільного закладу і прилеглих до неї ділянок. Ефективними для ознайомлення дітей з історією і культурою рідного міста, країни є екскурсії до історичних, археологічних, краєзнавчих, природничих, літературних, меморіальних, мистецьких, етнографічних, технічних, галузевих та інших музеїв, вироблення з ними планів спільної просвітницької роботи з педагогами і вихованцями дошкільних закладів, батьками, співпраця на засадах музейної педагогіки.

Організаційно-педагогічна робота в дошкільному навчальному закладі передбачає співпрацю з батьками вихованців у питаннях психолого-педагогічної просвіти, залучення їх до участі в освітньому процесі дошкільного закладу.

З метою педагогічної просвіти та ознайомлення батьків з освітньою діяльністю закладу в напрямі національно-патріотичного виховання дітей організовуються батьківські збори з переглядом різних за змістом і тематикою форм роботи з дітьми, майстер-класи

вихователів, інструкторів з фізичного виховання, музичних керівників, керівників гуртків та інших фахівців, лекторії, школи і клуби для батьків.

Налагодження такої взаємодії у триаді «педагоги – діти – родини» дозволяє висувати єдині соціально-моральні, культурно-етичні вимоги до дітей, уникаючи подвійного морального стандарту.

Запорукою успішної реалізації на практиці завдань національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку є також організаційна, консультативна, науково-методична та інша підтримка з боку управлінських і методичних служб всеукраїнського, регіонального і локального (місцевого) рівнів.

2. Економічне виховання дітей дошкільного віку.

З переходом до ринкової економіки сучасне українське суспільство потребує підвищення рівня економічної культури кожного громадянина, починаючи з самого дитинства. Саме тому надзвичайно важливим є формування нового покоління, якому притаманне позитивне сприйняття економічної інформації, що стала невід'ємною частиною життя кожної людини.

Економічне виховання дошкільників передбачає цілеспрямовану взаємодію дорослого та дитини з метою засвоєння доступних віку елементарних економічних понять, формування моральних почуттів та якостей, необхідних для успішної економічної діяльності, розвитку інтересу до економічної сфери життя, формування навичок соціально-економічної поведінки.

Економічне виховання – це організована педагогічна діяльність, спеціально продумана система роботи, спрямована на формування економічної свідомості. У процесі її здійснення діти опановують поняття про організовану й ефективну економіку, розвиток продуктивних сил і виробничих відносин.

Старший дошкільний вік є сензитивним періодом розвитку пам'яті уваги мови, формування творчих уявлень, а також економічної соціалізації. Аналіз дитячих ігор, питань, розмов свідчать про інтерес дітей до проблем, пов'язаних з економікою. Причинами цього вважається проникнення економіки, насамперед, у життя сім'ї, де дитина і стикається з економічними проблемами, які частіше за все обговорюють члени родини. Цілком зрозуміло: чим раніше ми розпочнемо економічну освіту дітей, тим усвідомленішими, раціональними та розумнішими будуть їхні дії та вчинки, бо саме в цьому віці діти опановують первісний досвід

елементарних економічних відносин. Чим старші діти, тим активніші вони у вирішенні багатьох економічних питань: розподілі сімейного бюджету, складанні меню, обладнанні квартири тощо.

Мета економічного виховання – розкрити дитині навколишній предметний світ духовних і матеріальних цінностей як частини загальнолюдської культури і в процесі пізнання сформувати відповідну поведінку (на доступному рівні усвідомити, що в кожному році, предмет вкладено працю багатьох людей).

При реалізації завдань економічного виховання в дошкільному закладі виділяють чотири напрямки роботи:

1. Перш за все, дати дітям знання про працю та про все, що з нею пов'язано, згідно з чинними програмами розвитку дітей дошкільного віку. Реалізація завдань економічного виховання можлива за умови повноцінного вирішення завдань трудового виховання в усіх вікових групах дошкільного закладу, тому що праця – провідна категорія економічної науки.

2. Ознайомити дітей з простими економічними термінами: економіка, бюджет, ціна, гроші, товар, вартість, банк, реклама, власник, конкуренція, продукція, ярмарок та ін. ; познайомити дітей з новими професіями, такими як менеджер, підприємець, бізнесмен, фінансист, рекламодавець, фермер та ін.

Закріпити знання з області категорій, пов'язаних з працею (предмети праці, результати праці, індивідуальна, колективна праця) ; познайомити з поняттями: дорожче – дешевше, вигідно – невигідно, виграв, програв, поміняв; формувати знання про людину бережливу, економну, гарного господаря; вчити правилам чесної, справедливої гри, вмінню програвати, не ображаючись на партнера.

3. Формувати у дітей економічне мислення шляхом залучення старших дошкільнят в процес сюжетно-рольових ігор, настільно-друкованих, дидактичних; читання художньої літератури.

4. Педагогічно взаємодіяти з батьками, проводити просвітницьку роботу з питань економічної освіти дошкільників та активно їх залучати до процесу формування економічних знань дітей в умовах дошкільного закладу та сім'ї.

Природно, що саме сім'я повинна виховувати у дитини культуру споживання, спілкування, пізнання, що є основою для розвитку економічної культури.

Результатом реалізації основних завдань є сформованість у дітей певних економічних уявлень та вмінь, а саме:

- Здатність до зіставлення своїх потреб та можливостей;
- Усвідомлення і розуміння поняття заощадливості;
- Знання основних економічних понять: гроші, товар, ціна, бюджет, бізнес, виробництво;
- Прояв поважного ставлення до праці людей, розуміння того, що багато предметів, речей навколишнього світу створюється руками людини, а тому є цінним;
- Розуміння відповідальності за власні вчинки, які можуть позитивно або негативно вплинути на економічне становище в сім'ї;
- Усвідомлення своєї значущості для сім'ї та суспільства

Ці знання та вміння є основою для формування економічної компетентності старших дошкільників.

3. Формування у вихованців навичок спілкування і ефективної взаємодії з іншими дітьми, дорослими людьми.

Подолання проблем спілкування в родині та поза нею.

Усунення конфліктів, налагодження толерантних і доброзичливих стосунків, ефективної взаємодії

У на сьогодні значна увага надається мовленнєвому розвитку дитини. З-поміж багатьох засобів розвитку мовлення, які допомагають формувати у дитини навички комунікативної компетенції, неабияке місце відводиться дитячій художній літературі. Книга допомагає багато в чому. Сучасний рівень розвитку людства спричинив таки часткове витіснення книги з повсякдення. Отже, спробуємо концептуально, не занурюючись у глибину питання, порівняти значення відео та читання для дитини. Важливо зазначити, що як правило мультфільми, фільми, які створено за мотивами казок, оповідань, як правило, повертають глядача до перечитування оригінального твору. Відтак, виховання у дошкільнят читацької культури, любові до художнього слова, інтересу до книжки – важливі завдання педагога.

А їх реалізації сприятиме створенню в групі куточка книги.

Функціональна роль куточку книги – виховання пізнавального та естетичного ставлення до книги як до найбільшого досягнення культури, створення елементарного бібліотечного середовища, яке буде зрозуміло маленьким читачам.

Основні вимоги до його обладнання: достатнє освітлення; відповідність меблів зросту дітей; постійні оновлення, видозміни. Можливості використання куточку вихователями та дітьми досить

різнопланові: читання журналів, книжок, розгляд ілюстрацій, проведення годин оповідача, обговорення прочитаного, літературні свята, функціонування виставок, проведення сюжетно-рольових ігор, зустрічі з письменниками. У куточку дитячої книги доречними будуть плакати з прислів'ями. Діти залюбки розучуватимуть на заняттях ці зерна народної мудрості.

Які ж методи використовуються у роботі по ознайомленню дітей з елементарним бібліотечним середовищем?

Словесні: бесіди, розповіді, пояснення, обговорення; наочні: спостереження, обстеження книжок, журналів, картинок, розгляд ілюстрацій; практичні: художня діяльність дітей, дидактичні ігри, доручення, «лікування» книг, ігри, виставки, моделювання.

Робота в створеному середовищі. Куточок книги в групі має бути не просто маленькою бібліотекою, а базою для проведення занять, виховних заходів. Серед різноманітних форм організації дітей перевагу слід надавати таким, які стимулюють дошкільнят до активної взаємодії та творчості. Щоб оптимізувати роботу з дитячою книжкою, варто поєднувати її з іншими видами діяльності. Так, дошкільнята залюбки намалюють ілюстрації до прочитаних творів, зліплять героїв казок, виготовлять власні книжечки (вихователь і батьки для дітей; вихователь – для дітей та разом з ними; батьки для дітей та разом з ними; дитина – для себе), закладки, запрошення для молодших дітей та батьків на різні заходи, що організовуватимуться в книжковому куточку. В осередку книжки бажано влаштувати періодичні книжкові виставки. Вони можуть бути присвячені знаменним датам, творчості дитячих письменників. Не менш важливо, щоб тематика відповідала уподобанням дошкільнят, їхнім потребам, інтересам.

Щодня можна призначати «бібліотекаря» – дитину, яка видаватиме літературу іншим, стежитиме за станом книжок та порядком у куточку книги. Така роль дає малюку більше самостійності, відповідальності. Необхідно зробити осередок книги не тільки зручним для малюків, а й таким, що розвиває пізнавальну активність, емоційність, творчість.

Завдання педагога подбати про те, щоб твори відповідали вікові та розвиткові дошкільнят групи. Важливо добирати книжки гуманістичного спрямування, які не спонукають до агресії, не навчають негативних вчинків. Тексти мають бути високохудожніми.

Ілюстрації теж мають бути високохудожніми, за стилем виконання відповідати змісту твору, його основній ідеї.

На полиці-вітрині у куточку книги варто виставити вже прочитані з малюнками книжки. Після ознайомлення з іншими вітрину слід оновити. Куточок книги доповняють портрети письменників, репродукції картин, серії ілюстрацій до казок, дитячі журнали, фотоальбоми.

Заняття у куточку книги передбачають виховання у дітей бережливого ставлення до неї. Якщо книжки таки потребують ремонту, слід відкрити «книжкові лікарні».

Підкреслимо, що майже всі описані форми роботи є колективними. А спільна праця згуртовує дітей, спонукає до їх творчості. Дитяча книга традиційно розглядається педагогами як засіб розумового, морального, естетичного виховання.

4. Увагу творчій грі!!!

•Творчі ігри (сюжетно-рольові, театралізовані режисерські та драматизації, конструкторсько-будівельні) за визначенням є різновидом вільної, самостійної діяльності дітей, яка здійснюється з дитячої ініціативи і є проявом самостійності, креативності дошкільників. Тут важливо враховувати: творча гра проходить свій шлях становлення від елементарних маніпуляцій з предметами до предметно-ігрових дій і далі – до творчої гри, в якій діти самостійно створюють задум, розгортають сюжет, розподіляють і виконують взяті на себе ролі, регулюють ігрові і реальні міжособистісні стосунки, оцінюють досягнуті результати. Задача педагога – сприяти своєчасному просуванню творчої гри на цьому шляху. Без організованих прямих і непрямих педагогічних впливів і домірної участі самого дорослого у творчій грі дітей перехід від одного етапу розвитку творчої гри до іншого, вищого, затримується або не відбувається. Особливі труднощі виникають у розвитку змісту творчої гри: якщо педагог не організує проведення творчої гри з дітьми, а пускає таку гру на самоплин, покладаючись тільки на самодіяльність вихованців, то зміст такої гри і рівень дій дітей у ній не прогресують. До неповноцінного розвитку творчої гри може призвести і неправильне, некероване наповнення предметно-ігрового середовища іграшками, атрибутами. Варто враховувати: у групах для дітей раннього і молодшого дошкільного віку має бути широкий асортимент іграшок і в кількох екземплярах, іграшки для цих дітей - відправна точка творчої гри; для старших дошкільників уже не

іграшка зумовлює зміст гри, а, навпаки, творчий задум і зміст гри визначає підбір іграшок. У групах дітей старшого дошкільного віку велика кількість однопланових іграшок недоцільна, адже їх надлишок здатен притупляти ігровий інтерес, обмежує дитячу уяву, винахідливість при використанні предметів-замінників для творчої гри.

• Ступінь самостійності дітей у творчих іграх залежить від вікових можливостей, обсягу знань дітей про навколишній світ, особистого досвіду комунікації дитини, індивідуальних особливостей характеру, темпів загального розвитку та інших чинників. Ця самостійність формується поступово, а отже самостійна творча гра не виникає одразу, їй треба навчати: обирати тему, формувати предметно-ігрове середовище, розвивати сюжет чи план гри, розподіляти ролі чи обов'язки, реалізовувати ігрові образи, знаходити шляхи виходу із конфліктних чи спірних ситуацій тощо. Тому в освітньому процесі дошкільного закладу виділяється час для організованих творчих ігор у спільному бутті дітей і вихователя, а у календарних планах відбиваються форми і прийоми підготовки дітей до творчих ігор, безпосереднього впливу на їхній зміст і рівень, ступінь і мета особистої участі педагога в ігровому процесі. Отже, в організованій ігровій діяльності необхідно забезпечити кожній дитині активну позицію, стимулювати розвиток її творчих здібностей, формувати стійкий інтерес до пізнання навколишнього світу і себе в ньому, оволодіння різними видами діяльності.

У сучасному предметно-розвивальному середовищі дошкільних навчальних закладів часто зустрічається порушення індивідуальної траєкторії розвитку дитини:

- низька якість предметів оточення, невідповідність їх стандартам якості щодо матеріалів, токсичності й стійкості фарбування, кольору, ваги;

- дефіцит або перенасичення предметного довкілля іграшками, книжками, технічними засобами, комп'ютерною технікою, меблями, одягом та ін.

- невідповідний віку добір необхідних предметів і речей з відставанням або значним випередженням реальних темпів розвитку

Звертаємо особливу увагу на ігрові засоби, іграшки, які зовнішнім виглядом переносять культуру дорослої людини у дитячу субкультуру:

- підкреслені ознаки сексуальності в тілобудові, одязі, супутніх атрибутах;

- агресивність зовнішнього образу;

- агресивність призначення іграшки і змістового наповнення книжкових текстів (герої космічних війн, прибульці, монстри, імітація зброї тощо)

- засилля комп'ютерних іграшок, техніки

Велику цінність у розвитку дитини відіграє народна іграшка.

У навчально-виховній роботі доцільно:

• відроджувати практику виготовлення народної іграшки для дітей і спільно з дітьми;

• виготовляти із різних матеріалів: тканини, соломи, глини, солоного тіста й сиру, ниток, паперу, деревини;

• знаходити належне місце в дидактичній, сюжетно-рольовій, рухливій грі, театралізаціях;

• організовувати виставки, майстер-класи, художні студії для дітей і дорослих;

• залучати до співпраці народних митців, мистецтвознавців, музейних працівників;

• розробляти і впроваджувати у практику профільні програми і методичні посібники, альбоми для дітей.

Вище зазначені пріоритети не зменшують значущості інших складових змісту і завдань освітньої роботи, засобів, методів розвивально-виховного впливу на дітей. При плануванні роботи дошкільного закладу на новий навчальний рік враховуються викладені вище пропозиції, які можна частково замінювати чи доповнювати залежно від потреб самого закладу, продиктованих конкретною ситуацією його діяльності, специфікою регіону, контингенту вихованці та їхніх родин, творчими задумами колективу та іншими факторами.

Сьогодні в Україні дуже важливим є питання освіти дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Особливістю навчально-виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами є його корекційна спрямованість. Ефективність навчально-виховної роботи досягається на основі надання таким дітям якісної корекційної допомоги у взаємодії вихователів, асистентів вихователів (в інклюзивних групах), корекційних педагогів і батьків.

Посилюється увага до організації взаємодії дошкільного навчального закладу з батьками вихованців. Основними векторами

цієї роботи є залучення батьків (осіб, що їх замінюють), інших членів родин вихованців до участі в освітньому процесі закладу, груп та їх медико-психолого-педагогічна просвіта. Залучення до освітнього процесу розпочинається з презентацій роботи закладу і груп, спостереження за роботою фахівців із дітьми і поступово переходить на рівень партнерської взаємодії членів родин з педагогами в організації і проведенні ігор, занять, прогулянок, походів, екскурсій, свят, розваг, гуртків тощо. Донесенню до родин необхідних психологічних, педагогічних, медичних знань сприяють індивідуальні і групові, письмові, усні та інтернет-, онлайн-консультації спеціалістів; батьківські збори, лекторії, «батьківські школи» та інші форми роботи. Для популяризації таких знань відводяться сторінки на сайтах дошкільних закладів.

З метою вивчення запитів і очікувань батьків щодо надання дітям освітніх послуг, готовності їх до взаємодії із дошкільним закладом у вирішенні завдань розвитку, виховання і навчання дітей, труднощів, які виникають у родинному вихованні у забезпеченні індивідуальної траєкторії розвитку дитячої особистості, проводяться усні/письмові опитування, обговорення актуальних питань в індивідуальних і колективних бесідах. Зібрана інформація враховується при плануванні роботи дошкільного закладу та груп. При цьому педагогічний колектив керується виключно інтересами самих дітей, їхніми запитамі, здібностями, можливостями і потребами розвитку в межах формування повноцінної дошкільної зрілості, а не замовленнями батьків, продиктованими амбіціями, вимогами школи щодо спеціальної підготовки дітей до навчання (уміння читати і писати, розв'язувати задачі, говорити англійською мовою тощо). Дошкільний навчальний заклад має протистояти перетворенню його на філію школи для малюків, зберігає субкультуру дошкільного дитинства.

В умовах адміністративної реформи і децентралізації влади зростають повноваження місцевих органів управління освітою, їхніх методичних служб та, водночас, їхня відповідальність за створення належних умов для максимального охоплення дітей дошкільного віку організованими освітніми впливами і надання їм якісних освітніх послуг. Підтримка з боку цих органів очікується і в напрямку сприяння організації на базі дошкільних навчальних закладів локальних осередків для надання за місцем проживання консультативної допомоги батькам і осіб, що їх замінюють, з питань

влаштування дітей до дошкільного закладу і їх соціально-психологічної адаптації в умовах нового дитячого колективу, психолого-педагогічного супроводу дітей, які з певних причин не відвідують дошкільні заклади, розвитку і виховання дітей, підготовки їх до школи тощо. Нормативною основою цієї роботи є Примірне положення про консультативний центр для батьків або осіб, які їх замінюють і дітей, які виховуються в умовах сім'ї (затверджене наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 30.06.2011 р. № 714).

Покращенню якості управління на рівні самих дошкільних навчальних закладів і органів управління освітою на місцях сприяє оптимізація управлінської діяльності, переведення її на рейки партнерства і паритету, довіри педагогічним колективам, самоконтролю і відповідальності за результати, компетентного вивчення стану освітнього процесу і надання дієвої, своєчасної допомоги в подолання труднощів, виправленні недоліків.

Одне із ключових питань – інноваційна діяльність у дошкільних навчальних закладах. Розроблення власних педагогічних новацій не повинно стати вимогою до кожного педагога чи педагогічного колективу. З урахуванням кадрової ситуації, потенційних можливостей педагогів позитивним показником інноваційного поступу конкретного педагогічного колективу є і розроблення власних новацій, і участь в апробації нових методик, технологій, підходів відповідно до офіційних експериментальних досліджень науковців, і запозичення та впровадження у власну практику уже розроблених, апробованих і рекомендованих педагогічних новацій.

Додаток 2
до листа МОН України
від 16.06.2016 р. № 1/9-315

Комплексні програми:

- «Оберіг», програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років (наук. кер. Богуш А.М.);
- «Соняшник», комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей раннього віку (авт. Калуська Л.В.);
- «Соняшник», комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку (авт. Калуська Л.В.);

- «Дитина», освітня програма для дітей від 2 до 7 років (наук. кер. проекту – Огнев'юк В.О., авт. колектив – Беленька Г.В., Богініч О.Л., Богданець-Білокаленко Н.І. та ін.) – нова редакція 2015 року;
- «Дитина в дошкільні роки», комплексна освітня програма (наук. кер. – Крутій К. Л., авт. колектив – Богуш А.М., Грицишина Т.І., Дем'яненко О.Є. та ін.) – нова редакція 2015 року;
- «Світ дитинства», комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів (наук. кер. – Богуш А.М., упор. – Байер О.М., Батліна Л.В., Григоренко Г.І., Дорошенко З.П. та ін.) – нове видання 2015 року;
- «Українське дошкілля», програма розвитку дитини дошкільного віку (авт. – Білан О.І., Возна Л.М., Максименко О. та ін.) – чинна до кінця навчального року;
- «Я у Світі», програма розвитку дитини дошкільного віку (наук. кер. – Кононко О.Л.) – нова редакція 2014 року;
- «Впевнений старт», програма розвитку дітей старшого дошкільного віку (авт. кол. – Андрієтті О.О., Голубович О.П. та ін.) – чинна до кінця навчального року;
- «Стежина», програма для дошкільних навчальних закладів, що працюють за вальдорфською педагогікою (авт. – Гончаренко А.М., Дятленко Н.М.).

Парціальні програми:

- «Україна – моя Батьківщина», програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку (авт. – Кичата І.І., Каплуновська О.М., Палець Ю.М.; за наукового редагування Рейпольської О.Д.);
- «Вчимося жити разом», програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6-7 років (авт. – Піроженко Т.О., Хартман О.Ю.);
- «Граючись вчимося. Англійська мова», програма для дітей старшого дошкільного віку, методичні рекомендації (авт. – Гунько С., Гусак Л., Лещенко З.) – чинна до кінця навчального року;
- «Англійська мова для дітей дошкільного віку», програма та методичні рекомендації (заг. ред. – Низковська О.В., авт. – Кулікова І.А., Шкваріна Т.М.);
- «Радість творчості», програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку (авт. – Борщ Р.М., Самойлик Д.В.) – чинна до кінця навчального року;

- «Грайлик», програма з організації театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі (авт. – Березіна О.М., Гніровська О.З., Линник Т.А.);
- «Скарбниця моралі», програма з морального виховання дітей дошкільного віку (авт. – Лохвицька Л.В.);
- «Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на християнських цінностях» (авт. – А.М. Богущ, І.Л. Сіданіч, В.Є. Сучок та інші);
- «Про себе треба знати, про себе треба дбати», програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей віком від 3 до 6 років (авт. – Лохвицька Л.В.);
- «Дитина у світі дорожнього руху», програма з формування основ безпечної поведінки дітей дошкільного віку під час дорожнього руху (авт. – Тимовський О.А., Репік І.А.);
- «Казкова фізкультура», програма з фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку (авт. – Єфименко М.М.);
- «Горизонтальний пластичний балет (пластик-шоу)», програма з фізкультурно-корекційної роботи у дошкільних навчальних закладах за авторською естетико-оздоровчою системою (авт. – Єфименко М.М., Мельниченко Ю.В.);
- «Шкіряний м'яч», програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри у футбол (авт. – Дроздюк В.І., Д'яконова Н.С., Коваленко Г.М., Якименко Н.І.);
- «Настільний теніс», програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в настільний теніс (авт. – Авраменко О.М., Дроздюк В.І., Коваленко Г.М., Якименко Н.І.);
- «Юний легкоатлет», програма з фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку (авт. – Масляк І.П., Кулик Н.А.);
- «Дитяча хореографія» (авт. – Шевчук А.С.);
- «Веселкова музикотерапія: оздоровчо-освітня робота з дітьми старшого дошкільного віку» (авт. – Малашевська І.А., Демидова С.К.);
- «Смайлик», програма з формування основ комп'ютерної грамотності у дітей старшого дошкільного віку (авт. – Резніченко І.Ю.);
- «Мудрі шахи», програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в шахи (авт. – Семизорова В.В., Духновська О.І., Пащенко Л.Ю.);

- «Цікаві шашки», програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в шашки (авт. – Семизорова В.В., Романюк О.В., Дульська Г.П.);

- «Навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах національних спільнот» (авт. – Богущ А.М.);

- «Скарбниця гагаузької мови, мови моїх батьків», навчальна програма для дітей старшого дошкільного віку дошкільних навчальних закладів (авт. – Бучацька Т.Г., Кочмар Р.М.).

Програми для роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби:

- Програма розвитку дітей дошкільного віку зі зниженим слухом «Стежки у світ» (авт. – Жук В.В., Литовченко С.В., Максименко Н.Л. та ін.);

- Програма розвитку глухих дітей дошкільного віку (авт. – Луцько К.В.);

- Програма розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю «Розвиток мовлення», методичні рекомендації (авт. – Блеч Г.О.);

- Комплексна програма розвитку дітей дошкільного віку з аутизмом «Розквіт» (авт. – Скрипник Т.В. та ін.);

- Програма розвитку дітей дошкільного віку зі спектром аутичних порушень (авт. – Шульженко Д.І., Островська К.О., Рибак Ю.В. та ін.);

- Програма розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату (заг. ред. Шевцової А.Г.);

- Програма розвитку дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку від 3 до 7 років «Віконечко» (за заг. ред. – Сак Т.В.);

- Програма розвитку дітей дошкільного віку з важкими порушеннями зору (авт. – Гудим І.М. та ін);

- Програмно-методичний комплекс «Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення» (авт. – Рібцун Ю.В.);

- Програмно-методичний комплекс «Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення» (авт. – Бартенєва Л.І.);

• Програмно-методичний комплекс «Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення» (авт. – Рібцун Ю.В.);

• Програма розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю «Формування соціальних навичок», методичні рекомендації (авт. – Висоцька А.М.);

• «Довкілля і розвиток мовлення», програма розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю, методичні рекомендації (авт. – Міненко А.В., Мякушко О.І.);

• «Фізичне виховання і основи здоров'я», програма розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю, методичні рекомендації (авт. – Гладченко І.);

• «Фізичне виховання», програма розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю, методичні рекомендації (авт. – Бобренко І.);

• «Музичне виховання», програма розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю, методичні рекомендації (авт. – Василевська О. та ін.);

• «Образотворча діяльність», програма розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю, методичні рекомендації (авт. – Трикоз С.).

Примітка: до переліку включено, у тому числі, програми, що отримали гриф, але не надруковані. При внесенні змін до переліку програм, що отримали гриф, буде повідомлено додатково.